

Opfordring til biskopperne: Inddrag præsterne i højmessens fornyelse

I oktober 2019 havde de tre biskopper, Elof Westergaard, Tine Lindhardt og Marianne Christiansen, en bemærkelsesværdig kronik i Kristeligt Dagblad, som de indledte med denne fanfare:

"Kan det mon lade sig gøre at få en bred samtale i gang om liturgi og liturgiens betydning? Det håber vi. Vi håber, at det vil være muligt at inspirere mange til at tale sammen om liturgi, både i kirkelige og folkelige sammenhænge, i organisationer, på uddannelsesinstitutioner, mand og kvinde imellem."

Forsøget på at få folk til at tale om liturgi kaldte de et "historisk eksperiment". Eksperimentet bestod i, at biskopperne ville lade det brede folk sætte den liturgiske dagsorden, frem for at de som kirkeledere selv satte den.

Allerede inden de tre biskopper indbød til bred debat om folkekirkens liturgi, havde biskopperne udsendt tre rapporter om folkekirkens liturgi til landets præster og menighedsråd. Disse rapporter skulle, som det hedder, "kvalificere, men ikke styre den efterfølgende brede debat."

Det var i forlængelse af disse rapporter, at de tre biskopper prøvede at få en bred samtale i gang om liturgi og liturgiens betydning.

Den brede samtale var fuldstændig uden styring fra biskoppernes side. Åbenheden var grænseløs, og man kan næppe tale om nogen sammenhængende debat. Snarere havde debatten karakter af en brainstorm, hvor alle og enhver kunne byde ind med synspunkter om et hvilket som helst liturgisk emne.

For at samle op på debatten havde biskopperne oprettet en liturgisk mailbox, som var åben for debatindlæg frem til foråret 2021. Mængden af debatindlæg, se <https://www.folkekirken.dk/aktuelt/liturgiarbejde> er overvældende og spænder over indlæg af enhver art lige fra kortfattede meningstilkendegivelser til omfattende gennearbejdede forslag. Det siger sig selv, at biskopperne umuligt har kunnet forholde sig indgående til den store mangfoldighed af indlæg.

Biskopperne fredede 1992-ordningen

Det afgørende spørgsmål var da også, om biskopperne fremadrettet ville tage offentligheden med på råd i den videre proces med at forny folkekirkens liturgi, eller om biskopperne ville mene, at de nu havde lyttet tilstrækkeligt til folkets røst, og at de herefter nok selv skulle bestemme, hvad der videre skulle ske med folkekirkens liturgi.

Kort før bispemødet i 2022 havde biskopperne lagt sig fast på at bevare 1992-ordningen og dermed biskoppernes faste greb om højmissen.

I en kronik november 2021 af de før omtalte tre biskopper, som har været tovholdere på liturgiprojektet, hedder det: "Vi ønsker at bevare 1992-ordningen og at styrke den fælles løbende fornyelse af folkekirkens liturgi."

Som begrundelse for at bevare ordningen anførte de, at der i debatten fra mange sider havde været givet udtryk for "påskønnelse af den nuværende ordning, dens forankring i traditionen og dens slidstyrke."

1992-ordningen skal altså bevares, men samtidig skal den også fornyes, hvordan de to ting så ellers tænkes at gå i spand sammen. I indstillingen til bispemødet hedder det, at skal oprettes et Liturgisk Forum. Endvidere at der skal udarbejdes et nyt Alterbogstillæg, at højmessevejledningen skal formuleres på ny, og endelig at der skal formuleres liturgisk vejledning på udvalgte områder.

Fastholder det biskoppelige monopol

Ingen kan have noget imod, at der udarbejdes nyt materiale til brug for folkekirkens højmesse, det være sig nye tekstlæsninger, nye gudstjenestebønner og andre udmærkede ting. Det er bare svært at se, hvordan nyt materiale til højmissen skal kunne tages i brug, uden at der dermed bliver tale om en fravigelse fra den autoriserede højmesseordning. En fravigelse, som vil kræve biskoppelig dispensation i hvert enkelt tilfælde.

Problemet med biskoppernes beslutning om bevare den eksisterende ordning er, at der i virkeligheden ligger to forskellige intentioner gemt i beslutningen. Den umiddelbare intention vedrører højmessens form og indhold. Ved at bevare højmesseordningen vil biskopperne beskytte landets menigheder mod at få påtvunget ændringer af højmissen, de ikke har noget ønske om.

For så vidt en sympatisk intention, kan man sige, men ret beset er det en gratis omgang at forsvare menighedernes ret til at holde gudstjeneste på en måde, som de er vant til og sætter pris på.

Efter hævdvunden forvaltningspraksis beholder autoriserede ordninger nemlig automatisk deres én gang opnåede gyldighed, når nyere ordninger kommer til. Uanset hvad der eventuelt fremover måtte blive ændret i folkekirkens højmesseordning, vil menighederne således stadig kunne holde højmesse som hidtil, hvis det er det, de vil.

Nej, så vidt jeg kan se, er biskoppernes egentlige intention med at bevare den eksisterende ordning, at de dermed kan fastholde deres monopol på at træffe afgørelser om folkekirkens autoriserede ordninger. Sådan som folkekirkens styrelse er organiseret, bestemmer biskopperne nemlig suverænt, hvornår tiden er inde til at revidere en liturgisk ordning, og hvornår den ikke er det.

Usund magtkoncentration

Hvis biskopperne endelig beslutter sig for at iværksætte en revision, har de afgørende indflydelse på den tekst, der fremmes til kongelig autoration, hvad enten en kommission har været inde over eller ej.

Ved den igangværende revision af dåbsritualet kan vi således se, at biskopperne har haft afgørende indflydelse på formuleringen af dåbskommissionens opdrag – og dermed også afgørende indflydelse på, hvad der engang kan komme ud af kommissionens arbejde.

Det er ikke for meget sagt, at biskopperne sidder på "den liturgiske nøglemagt" i folkekirken. Det er en magt, de arvet fra statskirken i enevældens dage. Men den magt er i dag en åbenbar anakronisme. Der er tale om en usund magtkoncentration, når biskopperne foruden at føre tilsyn med præsternes liturgiforvaltning også langt hen kan bestemme, hvad det er for en liturgi, præsterne skal forvalte.

I statsforvaltningen har man forlængst anerkendt magtens tredeling som et fornuftigt princip. Anvendt på folkekirkens forhold ville magtens tredeling betyde, at biskopperne måtte overlade deres liturgiske nøglemagt til et råd med beslutningskompetance vedrørende folkekirkens liturgiske ordninger.

I dag findes et sådant råd ikke, men biskoppernes beslutning om at etablere et organ kaldet "Liturgisk Forum" kan måske opfattes som et første forsigtigt skridt i retning at oprette det efterlyste råd?

Inddrag præsternes erfaringer med højmassen

Man kan godt forestille sig, at biskopperne er lidt forlegne ved den magtkoncentration, der kendetegner bispeembedet. Jeg tolker i hvert fald projektet med at rejse bred folkelig debat om

folkekirkens liturgi som et udtryk for biskoppernes forsøg på at hente folkelig legitimering af deres rolle som liturgisk nøglemagt.

Ved at indbyde til bred debat har de villet signalere, at de har omsorg for liturgien og også nok skal træffe de rigtige beslutninger, når de har fået lyttet sig ind på, hvad det brede folk måtte have af ønsker til liturgien.

Men projektet med den brede liturgidebat var efter min mening et fejlgreb. Liturgisk autoritet hentes ikke ved at lytte sig ind på, hvad det brede folk uforbindtligt måtte have af ønsker til liturgien, eksempelvis folkekirkens højmesse. Liturgisk autoritet hentes ved at lade de justeringer sætte i værk, som liturgien har brug for af dramaturgiske og teologiske grunde.

Hvem skal så afgøre, hvad højmissen har brug for af justeringer? Det skal først og fremmest de præster, der arbejder med højmissen år ud og år ind og derfor ved noget om, hvad der fungerer godt i den autoriserede højmesse, og hvad der fungerer mindre godt.

Min opfordring skal derfor være, at biskopperne inddrager præsterne i højmessens fornyelse.